

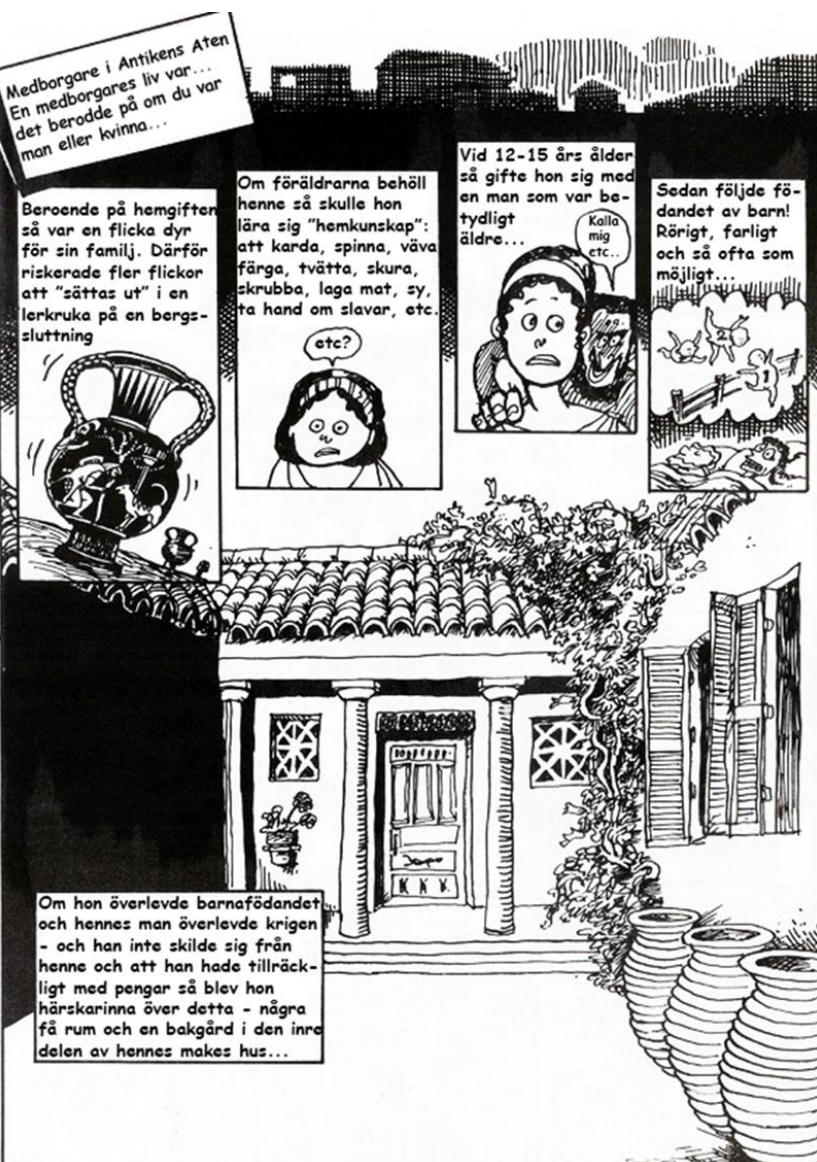
TEXT TILL POWERPOINT OM ANTIKENS GREKLAND

FÖRE ANTIKEN: Den första europeiska högkulturen var den Minoiska kulturen på Kreta som växte fram under 2000-talet f.Kr. Öns geografiska position gjorde handeln med närliggande civilisationer skapade förutsättningarna för denna utveckling (tillsammans med ett välutvecklat jordbruk, en stor flotta samt tillverkning av stora amforor). På det grekiska fastlandet (Peloponnesos) så kom en annan högkultur att utvecklas under 1600-talet f.Kr – den Mykenska. På 1200-talet f.Kr hade Mykene skaffat sig sjöherravälde i regionen. De mykenska härskarna utnyttjade detta genom att försöka expandera sin makt i riktning mot Mindre Asiens västkust (ungefär sydvästra Turkiet idag), där den främsta staden hette Troja. Striderna som följde har lämnat stoff till legenden om det trojanska kriget (Iliaden och Odysseen). På 1200- och 1100-talen, efter det trojanska kriget, trängde olika grekiska stammar ner från norr och invaderade halvön Peloponnesos. Den ledande stammen var dorerna, ett krigarfolk som anlade Sparta och Korint som nya huvudstäder. Den doriska invasionen lämnade Mykene i ruiner. Detta startade den ”**mörka tiden**” som kom att vara fram till 700-talet f.Kr – då anses den period som vi kallar Antiken ha startat...

ANTIKEN: Ca 700 f.Kr till slutet av 400-talet e.Kr.

VARFÖR DESSA ÅRTALSGRÄNSER? Epoken börjar med de olika grekiska och italienska stadsstaternas grundande och första spridning under arkaisk tid omkring 700 f.Kr. (Grekisk kultur – bl.a. berättelsen om det Trojanska kriget spreds – bland annat Iliaden och Odysseen) och avslutas med Västroms fall år 476 e.Kr. Därefter följer den tidiga medeltiden.

ANTIKEN SAMHÄLLE: Det fanns enorma skillnader mellan ”*Fria*” och ”*Ofria*” människor under

Antiken. Under Antiken var slaveriet en naturlig del av samhällsekonomin och en stor del av befolkningen var förslavad, oftast människor som hade tagits till fånga under krig eller som begått brott. Under Athens storhetstid på 400-talet f.Kr. hade staden omkring 315 000 invånare. 115 000 av dem var slavar, som till största delen arbetade i gruvor och stenbrott. En slav var en ”*icke människa*” och sågs ofta som en ägodel som kunde köpas/säljas. En annan skillnad var den mellan män och kvinnor. I de grekiska stadsstaterna så varierade denna skillnad. Här är en liten tecknad serie om kvinnor i Aten – demokratis ”födelseplats”. Kvinnorna i Sparta (ett undantag) behandlades betydligt bättre.

Flickorna i **Sparta** fick samma uppfostran som pojkarna. Det var ovanligt bland de grekiska stadsstaterna under antiken. Kroppslig träning, som löpning, brottning och spjutkastning, var lika viktigt för flickorna. Meningen med flickornas träning var att de skulle föda friska och starka barn. Man ansåg också att träningen skulle göra det lättare för kvinnorna att uthärda förlossningens smärtor. Flickorna uppmuntrades tidigt att vara modiga. De tävlade tillsammans med pojkarna och alla tävlade nakna. Det var ingen skam för en pojke att bli besegrad av en flicka – jämlikheten var djupt rotad i Sparta.

Äktenskapen i Sparta arrangerades av familjerna och måste godkännas av staten. Kvinnorna var uteslutna från politik och krig, men de betraktades som fullgoda medborgare. Äktenskapsbrott var ett okänt begrepp i Sparta eftersom det accepterades att man hade sexuella förbindelser utanför äktenskapet och det betraktades som en välsignelse om en kvinna fick friska och starka barn med fler än en man. Männerna som envisades med att förbli ogifta bestraffades. I ROM så var kvinnorna fortfarande uteslutna från många av samhällets olika maktpositioner, men jämfört med antikens Aten så hade den romerska kvinnan ett betydligt angenämare liv...

ATENS DEMOKRATI: I Aten hade man omkring år 500 f.Kr kommit på ett nytt sätt att styra sin stat. De kallade detta styrelseskick för demokrati. Grekiskans ord *demos* betyder folk och *kratein* betyder härska. Demokrati betyder alltså att **"folket härskar"**. Men det var inte alla som fick vara med och bestämma. Atenarna samlades 40 gånger varje år till folkförsamling på kullen Pnyx. Alla fria män över 20 år hade rätt att vara med. Det var folkförsamlingen som fattade alla viktiga beslut. Man kan jämföra denna församling med vår tids riksdag. I folkförsamlingen rådde direkt demokrati och beslut fattades genom handuppräkning där majoriteten vann. Men det var nog inte så lätt att föra fram sina åsikter inför alla människor och rösta om beslut, för det fanns plats för 18 000 atenare som kunde sitta på sluttningarna och lyssna. För att lyckas i politiken var man tvungen att ha bra självförtroende, stark röst och lätt för att tala, men också kunna inspirera, argumentera och övertyga en stor publik. Atens direktdemokrati var ändå en ganska exklusiv styrelseform eftersom bara en mindre del av Atens befolkning räknades som medborgare. För att vara medborgare krävdes att man aktiverade sig i stadens angelägenheter. Några förutsättningar som möjliggjorde detta var att det atenska samhället grundade sig på slaveekonomi, att de deltagande fick ekonomisk ersättning och att hemmet styrdes av kvinnorna. Kvinnor, slavar samt utlänningar var helt uteslutna från medborgarskap (det krävdes flera generationer för utlänningar att bli medborgare).

GREKER – SPLITTRADE OCH ENADE: Under antiken var Grekland politiskt splittrat och bestod av en mängd stadsstater vilka fungerade som självstyrande småriken. De grekiska stadsstaterna hade emellertid en delvis gemensam kultur som gav dem en grekisk identitet. Den viktigaste faktorn för den grekiska identiteten var det gemensamma grekiska språket. Grekerna förenades dessutom vissa dagar på året vid olika kultorter. Där dyrkade de gudarna och organiserade olika atletiska tävlingar varav de olympiska spelen är mest känt. Grekerna koloniserade dessutom stora områden runt Medelhavet vilket bidrog till att sprida den grekiska kulturen. Denna kolonisation kan man säga enade grekerna medan de grekiska stadsstaterna aldrig enades i en gemensam stat. Greklands besvärliga geografiska förhållanden gjorde att stadsstaterna många gånger isolerades från varandra genom naturliga barriärer som bergskedjor och hav. Dessutom förekom det ofta rivalitet och krig mellan de olika stadsstaterna. Men när grekerna hotades av yttre fiender höll de vanligtvis ihop. Alla som inte var greker kom att kallas *"barbarer"*...

GREKLAND – EN HÖGKULTUR: Vad är det då som får oss att räkna Antikens Grekland som ett samhälle som skiljde sig från andra vid denna tid? Demokrati, vetenskap, filosofi, konst, teater, litteratur, alfabetet har sina rötter i det grekiska (som kom från fenicierna), byggnadskonst, idrott, m.m....

Människan i centrum: Grekerna satte människan i centrum. Människointresset visar sig inte minst i konsten. Marmorstatyerna avbildade människokroppen så naturtroget som möjligt. I litteratur och drama utforskades människans psyke. Filosoferna diskuterade människans situation som tänkande och reflekterande individ.

Vetenskap: Kanske var det mest epokgörande med grekerna, deras syn på naturen. Att naturen gick att förstå för människor och inte bara var något som gudarna kunde påverka. Detta har sedan dess varit grunden för all vetenskap.

Demokrati: Demokratins idé kom första gången upp i det antika Grekland - i stadsstaten Aten. Även denna idé togs upp igen långt senare efter att ha legat i ide under två tusen år. Under upplysningstiden började man åter kräva att makten ska utgå från folket och inte från Gud eller härskaren, vilket hade gällt tidigare under historien. Själva ordet demokrati är grekiskt och betyder "folkstyre".

Grekisk kultur: Grekisk kultur har satt sin prägel på hela den västerländska civilisationen. Att studera antikens Grekland - dess språk, mytologi, konst, arkitektur, litteratur, filosofi och så vidare - har varit grundläggande i intellektuellt och konstnärligt liv ända fram till våra dagar. Fortfarande idag börjar filosofistudierna på universitetet med Platon och Aristoteles.

Idrott: Våra dagars tävlingsidrott har sina rötter i antikens Grekland. Mest känt är såklart de olympiska spelen som hölls mer eller mindre regelbundet vart fjärde år genom antikens tusenåriga historia.

ALEXANDER DEN STORE: På 300-talet f.Kr var Grekland försvagat och sårbart efter årtionden av inbördeskrig mellan de ledande stadsstaterna Aten och Sparta. Stadsstaterna underkuvades då av kung Filip II av Makedonien, ett rike i norra utkanten av den grekiska världen. Han avled snart efter invasionen och efterträddes av sin son Alexander. Denne skapade genom erövringar i Främre Orienten ett av de största imperier som världen dittills skådat (se karta). I den västerländska historieskrivningen har han därför blivit känd som Alexander den store (han kom att grunda ett flertal städer under sina erövringar som samtliga döptes till Alexandria).

HELLENISM: Efter Alexander den stores död 323 f.Kr splittrades hans väldiga rike. Den grekiska kulturen hade då hunnit spridas över stora delar av Främre Orienten där den blandades med asiatiska influenser. Den grekiska kulturen fick därmed en ny form som kallas **hellenism**.